

№ 7 (г.ф.н)
04.05.2017
Д/Р
14309

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Економіко-правовий факультет

Кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики

Дипломна робота

освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста (СД)

на тему: "Кримінально-правова характеристика масових заворушень"

"Criminal law characteristic of mass riots"

Виконала студентка денної форми навчання,
спеціальність 081, Право (Правознавство),
Єштокіна Валентина Олександрівна

Науковий керівник: старший викладач
Кучанський С.М.

Рецензент: кандидат юридичних наук,
доцент Чуваков О. А.

Рекомендовано до захисту на

засіданні кафедри "05" 05 2017 р.,
протокол № 12

Завідувач кафедри

к.ю.н., доц. Дришлюк І.А.

Захищено на засіданні ЕК № 2

"07" 06 2017 р., протокол № 119

Оцінка *задовільн.* 1 70

Голова ЕК

д.ю.н., проф. Прієшкіна О.В.

Одеса – 2017

790927

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. КОРОТКИЙ НАРИС ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СКОЄННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ	6
РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ	19
2.1 Об'єкт та предмет масових заворушень	19
2.2 Об'єктивна сторона масових заворушень.....	30
РОЗДІЛ 3. СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ.....	48
3.1 Суб'єктивна сторона масових заворушень.....	48
3.2. Суб'єкт масових заворушень.....	56
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Складна соціально-економічна і політична ситуація в країні, розпад ідеологічних поглядів зумовили появу в суспільстві на ґрунті відмінностей економічних, національних, релігійних, політичних та інших інтересів вогнищ напруженості і конфліктів. Складається в даний час ситуація накладає певний відбиток на стан боротьби зі злочинністю в цілому та її окремими видами. Певною мірою це стосується і масових заворушень.

Справа в тому, що в період демократичних перетворень, що відбуваються в нашому суспільстві, стають популярними явища масового характеру, включаючи проведення різних мітингів, походів, демонстрацій тощо. У цих умовах набувають поширеність і явища масового характеру, що носять негативні відтінки, які заповдіюють (можуть заповдіяти) шкоди громадському порядку та громадській безпеці. У зв'язку з цим цілком обґрунтованим можна вважати висновок, згідно з яким з урахуванням зростаючої інтенсивності розвитку суспільства слід очікувати ескалацію такого роду злочинів, як масові заворушення та території України.

Представляється важливим відзначити і те, що в умовах нинішньої ситуації на Україні національні проблеми щодо масових подій належать до числа найбільш гострих і болючих, що представляють сьогодні реальну загрозу для проведення в ній кардинальних перетворень та побудови сильної самостійної економіко-політичної держави. Аналіз екстремальних ситуацій, спричинених міжнаціональними конфліктами, дозволяє припускати, що даний фактор масових заворушень навряд чи буде подолано в найближчій перспективі, навпаки, є достатні підстави прогнозувати подальше погіршення положення.

Це в значній мірі визначає важливість обраної теми роботи. Разом з тим актуалізація зазначеної теми пов'язана й зі слабкою теоретичною розробленістю даної проблематики.

Проблемам масових заворушень у дореформений період приділялася незначна увага. Існувала думка, згідно з яким з побудовою соціалізму відпадала реальний ґрунт для виникнення масових заворушень. Однак, незважаючи на це, в країні мали місце окремі спалахи масових заворушень, які не піддавалися широкому розголосу. У зв'язку з цим наукове вивчення цього явища не проводилося, а в навчальній літературі увагу даного злочину приділялася лише тому, що дана норма існувала в кримінальному кодексі. Як наслідок, при розслідуванні справ, порушених за фактами масових заворушень, практичні працівники і до цього дня стикаються з труднощами в кваліфікації дій їх учасників. Незважаючи на оновлення та удосконалення конструкції складу злочину, масові заворушення (ст. 294 ККУ), дії, що розглядаються в теорії кримінального права як "масові заворушення", на практиці нерідко оцінюються як групове хуліганство, групове порушення громадського порядку, груповий захоплення зброї та інші склади злочинів.

Виходячи з цього основною метою дослідження є розкриття сутності масових заворушень, проведення кримінально-правового аналізу кваліфікуючих ознак складу злочину масових заворушень, приділення значної уваги особливостям масових заворушень та їх відмінностям від суміжних злочинів, надання кримінально-правових оцінки масовим заворушенням та спроба визначити шляхи їх подолання.

Для досягнення зазначеної мети сформульовано такі основні завдання:

- Дослідження історичних етапів розвитку кримінально-правової норми і відповідальності за вчинення масових заворушень;
- Розкриття сутності та визначення поняття масових заворушень;
- Кримінально-правовий аналіз масових заворушень;
- Виявлення причин виникнення, соціально - психологічних ознак і особливостей, що свідчать про підвищену соціальної небезпеки злочинів цього виду, та осіб які їх вчинили;

- Вивчення соціально-правової природи масових заворушень та виявлення ознак, які відмежовують масові заворушення від суміжних злочинів;

Об'єктом дослідження є масові заворушення, кримінально - правова характеристика масових заворушень, кримінальна відповідальність за їх вчинення, соціально-психологічні та інші фактори, що впливають появу явища масові заворушення, причини їх появи.

Предметом дослідження з'являється його безпосередні елементи: проблеми кримінально-правової оцінки масових заворушень, кримінально-правовий аналіз елементів складу злочину, оцінка проблем кваліфікації масових заворушень, розкриття кваліфікуючих ознак складу злочину масові заворушення.

Методи дослідження. Методи дослідження було обрано з урахуванням поставленої мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. У процесі дослідження були використані такі наукові методи: логіко-семантичний – для визначення соціальної сутності об'єкту масових заворушень (підрозділ 2.1.), а також для визначення об'єктивної сторони його злочину (підрозділи 2.2.); суб'єктивних ознак масових заворушень (підрозділ 3.1, 3.2); історико-правовий метод застосовано для з'ясування історичних витоків і генезису кримінально-правових норм про відповідальність за масові заворушення (розділ 1); догматичний метод застосовано при аналізі норм, протягом усієї дипломної роботи; формально-логічний і системно-структурний методи було використано для формування соціально-психологічного портрету особи злочинця (підрозділ 3.2.); Також у роботі застосовувався метод документального аналізу, який було використано при вивченні відповідних процесуальних документів, які містилися у кримінальних справах за фактами масових заворушень.

Науково-теоретичне підґрунтя дипломної роботи складають наукові праці українських та зарубіжних фахівців у галузі кримінології,

кримінального права, теорії держави та права, психології, соціології, та інших наук.

Нормативно-правову базу дипломної роботи становлять Конституція України, Кримінальний Кодекс України, постанови Пленуму Верховного Суду України, судова практика Верховного Суду України та також практика суду першої інстанції, кримінальне і кримінально-процесуальне законодавство України.

Емпіричною базою дослідження слугували статистичні дані матеріали судової та слідчої практики даної категорії справ у довідково-публіцистичних та періодичних виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що тема дипломної роботи є актуальною, але малорозробленою в Україні, тому привнесе нові ідеї, та погляди у науку кримінального права щодо проблемних аспектів кваліфікації масових заворушень. Допоможе надати чітке розуміння кваліфікаційним ознакам, які відмежовують масові заворушення від суміжних злочинів, тим самим допоможе на практиці правильно кваліфікувати злочинні діяння. Допоможе комплексно дослідити статтю масові заворушення. Надати уяву поняттю масові заворушення, підкреслити важливість цього питання на практиці. Надасть нових поглядів, які можливо у майбутньому стануть для інших вчених підґрунтям для дискусії та вдосконалення цього питання на законодавчому рівні.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі досліджені соціально-політичні причини і умови масових заворушень в Україні, встановлена їх взаємозв'язок, а також визначені основні з них. Проаналізовано соціально-політичні причини і умови масових заворушень в Україні, і встановлені основні з них.

До причин можна віднести високий рівень корупції, протиріччя в процесах між суспільством і прихильниками пострадянського стереотипу правління, прагнення громадян захистити свої права "на вулиці" через упереджене ставлення до судів, відкритість ЗМІ як четвертої гілки влади.

До найважливіших умов, що сприяють масових заворушень відносяться: неорганізоване проведення мітингів, здатність людського організму піддаватися впливу, доступність зброї для громадян, неадекватна відповідь силових структур на обстановку. Розглянуто сучасні теорії причин масових заворушень; проведена класифікація причин масових заворушень у відповідності з різними критеріями і на різних рівнях їх розвитку.

Мотивами скоєння злочину масові заворушення можуть бути політичні, корисливі, релігійні, хуліганські, помста (покарання осіб, винних з точки зору активних учасників масових заворушень, наприклад, у погіршенні умов життя, безробітті, перевищення влади або службових повноважень працівниками правоохоронних органів в результаті незаконного застосування сили, зброї, спецзасобів), незадоволення соціальною та економічною ситуацією в країні. Тому, подолання цих причин шляхом вдосконалення законодавства, підвищення економічного та соціального стану в країні, підготовка висококваліфікованих некорумпованих правоохоронних органів, створення робочих місць і сприятливих умов праці(отримання легальної заробної платі), зниження оподаткування, виключення подвійних стандартів, дотримання констітуційних норм, поваги релігійних поглядів, свобод домопоже подолати в значній мірі такі явища як масові заворушення в Україні.

Наукові дослідження масових заворушень, причини та умови їх виникнення в сучасній Україні набули важливого значення. У період демократичних перетворень в українському суспільстві значного розповсюдження набули явища масового характеру, включаючи проведення різних мітингів, походів, демонстрацій тощо. Право на мирні зібрання забезпечується Конституцією України, однак держава повинна запобігати тим явищам масового характеру, які заподіюють (можуть заподіяти) шкоду громадському порядку та громадській безпеці. у цьому зв'язку цілком прогнозованим є те, що з урахуванням зростаючої інтенсивності розвитку суспільства слід очікувати ескалацію масових заворушень.

З цього випливає, що масові заворушення - це один з проявів незадоволення суспільства ситуацією в країні. Але подолати його потрібне Україні, та на нашу думку, можливо.

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень та висновків дипломної роботи. Основні з них такі:

- здійснено поглиблену кримінально-правову характеристику масових заворушень, в результаті чого проаналізовано рівень, структуру, динаміку, визначено основні тенденції розвитку цих злочинних проявів;

- визначено та проаналізовано сутність і специфіку чинників, які сприяють появі масових заворушень, в результаті чого зроблено висновок стосовно того, що вони тісно взаємодіють між собою, причому частіш за все поява одного чинника призводить до появи іншого та негативних суспільно-небезпечним наслідкам;

- сформовано системне уявлення про особистості злочинців, які, організовують та приймають активну участь у явищах масового характеру в результаті чого окреслено узагальнений портрет цих осіб, що вчиняють злочин, передбачений ст. 294 КК України;

–визначено поняття масові заворушення, яке не зазначене у КК України, натовп, громадський порядок, організація масових заворушень, організатор, активні учасники.

удосконалено:

–визначення поняття суб'єкта, об'єкта, предмета масових заворушень, а також суб'єктивних та об'єктивних ознак, активних учасників;

–аргументовано запропоновано доповнити КК України поняттям масові заворушення та їх специфічними ознаками, що відмежовують цей вид злочину від суміжних з ним;

–визначення соціальної сутності масових заворушень;

–обґрунтування позиції, що при організації та здійсненні загально соціального запобігання вказаним злочинам особливу увагу слід звернути на комплексне застосування соціально-економічних, політичних, організаційних, психологічних, правових та моральних заходів, спрямованих на протидію сутенерству та втягненню особи в заняття проституцією.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що дослідження дипломної роботи має як теоретичне, так і практичне значення. Сформульовані у роботі основні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані:

–у сфері науково-дослідницької діяльності результати дослідження, які в сукупності мають цілісне теоретико-прикладне значення, можуть бути основою для подальшої розробки проблем, пов'язаних із масовими заворушеннями та участю в них;

–у галузі правотворчості основні положення дисертаційного дослідження можуть бути використані для підготовки і уточнення низки законодавчих та підзаконних актів у сфері організації та здійснення протидії масовим заворушенням;

–у правозастосовчій діяльності використання одержаних результатів дозволить підвищити ефективність запобіжної діяльності правоохоронних

органів та інших суб'єктів щодо запобігання злочинам проти громадського порядку, передбаченого ст. 294 КК України;

у навчальному процесі матеріали дипломної роботи доцільно використовувати при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних та наукових посібників із дисциплін «Кримінальне право України. Особлива частина», «Організація профілактики злочинів» тощо. Їх враховано також у навчально-методичних розробках, підготовлених автором та за його участю .

\

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія держави і права України. Част. 1: Підручн. для юрид. вищих навч. закладів і фак.: у 2 ч. / За ред. А. Й. Рогожина. — К.: Ін Юре, 1996. — 368 с.
2. Малиновський О. О. Кровавая месть и смертные казни // Антологія української юридичної думки: У 10-ти т. Том 7: Кримінальне право. Кримінальний процес / Редколегія: Шемшученко та ін. — К.: Видавничий дім «Юридична книга», 2004. — 616 с.
3. Уголовное право. Общая часть / Отв. ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова. — М., 2001. . —308 с.
4. Памятники русского права. Вып. 2. М., 1953. — 218 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal-slovo.ru/history/44686.php>
5. Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А. Суспільно-політичний лад та право України у складі Литовської держави та Речі Посполитої: Учб. посібн. — Івано-Франківськ: Прикарпатський університет, 1996. —400 с.
6. Трофанчук Г.І. Історія держави і права України: навч. посіб. / Г.І. Трофанчук. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 384 с.
7. Бойко І. Й. Органи влади і право в Галичині у складі Польського Королівства (1349—1569 рр.): Монографія. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. — 628 с.
8. В. Гуцула Атаман против погромов // Фокус. — 2009. — 370 с.
9. Иванов В. М. Історія держави і права України: Навч. посібн. — К.: Атіка, 2003. — 416 с.
10. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т. — К.: Видавничий дім Ін Юре, 2000. — Т. 1: З найдавніших часів до поч. ХХ ст. — 472 с., Т. 2.: Лютий 1917—1996 рр. — 728 с.
11. Бойко І. Й. Держава і право гетьманщини: Навч. посібн. — Львів: Світ, 2000. — 120 с.

12. Кузнецов В. В. Злочини проти громадського порядку та моральності: Практ. посібн. — К.: Вид-во Паливода А.В., 2007. — 160 с.
13. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів: Підручн. / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко; За заг. ред. професорів Є. М. Моїсеєва та О. М. Джужи. — К.: Вид-во Паливода А. В., 2006. — 300 с.
14. Захарченко П. П. Історія держави і права України: Підручн. — К.: Атіка, 2004. — 368 с.
15. Кульчицький С., Котляр М. Шляхами віків: Довідник з історії України. — К.: Україна, 1993. — 380 с.
16. Музиченко П. П. Історія держави і права України: Навч. посібн. — К.: Т-во «Знання»; КОО, 2003. — 429 с.
17. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів: Навч. посіб. / Коржанський М. Й. — [Вид. 3-тє доповн. та переробл.]. — К. : Атіка, 2007. — 568 с.
18. Брайнин Я. М. Уголовная ответственность и ее основания в советском уголовном праве / Брайнин Я. М. — М. : Юрид. лит., 1963. — 181 с.
19. Шнайдер Г. Массовые беспорядки глазами криминолога // Общественные науки и современность. 1991. № 4, — 41 с.
20. Копотун І.М. Громадський порядок, як об'єкт кримінально-правової охорони: Дис. Кандидата юрид. Наук: 12.00.08 — К., 2008. - 198 с.
21. Еропкин М.И. Управление в области охраны общественного порядка — М.: Юрид. Лит., 1965 - 275 с.
22. Мультимедійний навчальний посібник. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nai.au.kiev.ua/books/ODGMV/new-page.html>
23. Об'єкт і предмет злочину [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ua-keferat.com/Об%60ект_і_предмет_злочину_Об%60ект_злочину
24. Лошицький М. В. Адміністративно-правові відносини в сфері охорони громадського порядку: монографія / М. В. Лошицький. — К., 1996.
25. Нагребельний В. П. Громадський поряд- док / В. П. Нагребельний // Юрид. енциклопедія. — Т. 1. — К., 1988. —639 с.

- 26 Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун. – Х., 2001. –656 с.
27. Колонтаевский Ф. Е. Организационные основы охраны общественного порядка в современных условиях / Ф. Е. Колонтаевский : науч. доклад на соискание ученой степени докт. юрид. наук. – М., 1996. –58 с.
28. Ведель Ж. Административное право Франции / Ведель Ж. ; под ред. Крутоголова М. А. – М. : Прогресс. – 1973. –512 с.
29. А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков, В.П. Пастухов, В.В.Сумін, О.Д.Тихомиров. Теорія держави і права. Навчальний посібник. - К., Юрінформ, 1995. – 189 с.
30. Корнієнко М. В. Роль органів внутрішніх справ України в охороні громадського порядку при ускладненні оперативної обстановки / М. В. Корнієнко. – Дніпропетровськ, 2001. –465 с.
31. М. И. Еропкин Управление в области охраны общественного порядка / М. И. Еропкин. – М. : Юриздат. – 1965. – 216 с.
32. Л.Л.Попов Административно-правовая охрана общественного порядка / Л. Л. Попов. – М.: Юр. лит. - 1973.
33. Карвін Р. У. Портер Б.З. Нью-Йорк, 13 июля 1977 Нью-Йорк, Торонто, Лондон, Сідней, 1979. – 52 с.
34. Тараненко М. М. Об'єкт масових заворушень / М. М. Тараненко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право. - 2012. - № 1. - 167-173 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2012_1_33
35. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/291.php>

36. Володавська О.С. Відмежування масових заворушень від суміжних складів злочину. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://files.visnikkau.org/200001089-136fe146af/Visnyk7_4.pdf
37. Навчальні матеріали онлайн. Поняття і види обставин, що виключають злочинність діяння. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/19650323/pravo/ponyattya_vidi_obstavin_viklyuchayut_zl_ochinnist_diyannya_huliganstvo
38. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін. - Х.: Право, 2013 – 376с.
39. Масові заворушення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Масові_заворушення#cite_note-1
40. Большая юридическая энциклопедия. – 2-е изд., перераб. И доп. – М., 2010, с. 278. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ponjatija.ru/node/8506>
41. Научно-практический комментарий Уголовного кодекса Украины от 5 апреля 2001 / Под ред. М. И. Мельника, М. И. Хавронюка. - М.:Каннон, А. С. К., 2001. - 1104 с.
42. Новый толковый словарь украинского языка: в 3 т. / [Сост. В. Яременко, О. Слипушко]. - М.: Изд-во «АКОНИТ», 2008. -Т. 2: К-П. - 928 с.
43. Яценко С. С. Масові заворушення // Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова ред- кол.) на ін.] – К. : Укр. енцикл., 2001. – Т. 3. – С. 592–593.
44. Статистична інформація – Генеральна прокуратура України за 2013–2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_idi
45. Про судову практику у справах про хуліганство : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 28 червня 1991 року № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-91>.
46. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів : Навчальний посібник / М. Й. Коржанський. – Вид. 2-ге. – К. : Атіка, 2002. – 640 с.

47. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. У 2-х ч. / За заг. Потебенька М. О., Гончаренка В. Г. – К. : «ФОРУМ», 2001. – 942 с.
48. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 05 квітня 2001 року / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К. : Каннон, А. С. К., 2001. – 1104 с.
49. Копотун І. М. Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях : монографія / І. М. Копотун. К. : ПП «Золоті ворота», 2013. – 472 с.
50. Советское уголовное право : Часть Особенная. / Под ред.. М. И. Ковалёва. - М.: Юрид. лит., 1983. - 480 с
51. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. – 2-е вид., виправ – К. : Вид-во «АКОНІТ», 2008. – Т. 2: К-П. - 928 с.
52. Новий тлумачний словник української мови : в 3 т. / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. – 2-е вид., виправ – К. : АКОНІТ, 2008. –Т. 3: П-Я. - 864 с
53. Науково–практичний коментар Кримінального кодексу України / [А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Грищук, О. О. Дудоров та ін.] ; За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [7–е вид., переробл. та допов.] – К. : Юридична думка, 2010. –878 с.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.naiou.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lekc/T13/T13_P2.html
54. Науково–практичний коментар до Кримінального кодексу України / Відпов. ред. С. С. Яценко. – [4–те вид., переробл. та доповн.]. – К. : А.С.К., 2005. – 607 с. – (Нормативні документи та коментарі).
55. Кузнецов В. В. Злочини проти громадського порядку та моральності : практ. посіб. / В. В. Кузнецов ; за заг. ред. В. І. Шакуна. – К. : Паливода А. В., 2007. – 160 с. – (Практика та право).

56. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 2 т. – Т. 2 / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – [3-тє вид., перероб. та доповн.]. – К. : Алерта ; КНТ ; Центр учбової л-ри, 2009. – 624 с.
57. Постановление Пленума Верховного Суда СССР от 29 марта 1991 г. по делу Сабитовой Ж. А. // Вестник Верховного Суда СССР. – 1991. – № 8. – 15–16 с.
58. Фортуна Н. Г. Уголовно-правовая борьба с массовыми беспорядками / Н. Г. Фортуна // Вестник МГУ. – 1992. – № 2. – С. 42. – (Серия 11. Право).
59. Козлов В. А. Массовые беспорядки в СССР при Хрущеве и Брежнев (1953 – начало 1980-х гг.). – (Архив новейшей истории России. Исследования. Выпуск 1). – Новосибирск : Сибирский хронограф. – 1999. – 416 с.
60. Абдульманов А. Ответственность за массовые беспорядки / А. Абдульманов // Российская юстиция. – 1996. – № 1. – С. 43–45.
61. Фокіна К. Найчастіше дії з організації заворушень вчиняються ще до їх початку. [Електронний ресурс] – Режим доступа : <http://www.strana.ru>
62. Кримінальна справа № 48-550 // СВ ГУ СБ України в Автономній Республіці Крим.
63. Дьяков С. В. Государственные преступления (против основ конституционного строя и безопасности государства) и государственная преступность / С. В. Дьяков. – М. : Норма, 1999 – 320 с.
64. Дьяков С. В. Ответственность за государственные преступления / С. В. Дьяков, А. А. Игнатъев, М. П. Карпушин. – М. : Юрид. лит., 1988. – 224 с.
65. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-вр
66. Кримінальна справа № 1-309/01В // Архів Голосіївського районного суду міста Києва за 2003 р.
67. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна

шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки» від 2 липня 1976 р. № 4 (в редакції постанови від 3 березня 2000 р. № 3) // Постанови Пленуму Верховного Суду України (1963–2000). Офіційне видання : у 2 т. / [за заг. ред. В. Ф. Бойка]. – К. : АСК, 2000. – Т. 2. – 251 с.

68. Кримінальна справа № 1-309/01В // Архів Голосіївського районного суду міста Києва за 2003 р.

69. Кримінальне право. Особлива частина : мультимед. навч. посіб. [Електронний ресурс] — Режим доступу:
http://www.naiu.kiev.ua/tslc/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lekc/T13/T13_P2.html.

70. Кримінальна справа № 2-2/1996 // Архів Апеляційного суду міста Києва за 1996 р.

71. Постановление Пленума Верховного Суда СССР от 27 марта 1991 г. по делу Зайцева А. Ф. и других // Вестник Верховного Суда СССР. – № 9. – 1991. – 6–8 с.

72. Практика Маліновського районного суду Одеси. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ml.od.court.gov.ua/sud1519/>

73. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушенням режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі» від 26 березня 1993 р. № 2. (пп 9,12) / Постанови Верховного Суду України (1963–2000). Офіційне видання : у 2-х т. / [за заг. ред. Бойка В. Ф.]. – К. : А.С.К., 2000. – Т. 2. – 73–79 с.

74. Кримінальна справа № 1-309/01В // Архів Голосіївського районного суду міста Києва за 2003 р.

75. Навчальні матеріали онлайн. Відмінність від групового порушення громадського порядку та від масових заворушень. [Електронний ресурс] — Режим доступу:
http://pidruchniki.com/19650323/pravo/ponyattya_vidi_obstavin_viklyuchayut_zl_ochinnist_diyannya_huliganstvo

76. Кримінальне право. Масові заворушення. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/ugolovnoe-pravo-3/222.htm>
77. Бояров В. І. Масові заворушення: особливості кваліфікації / В. І. Бояров, П. В. Шалдирван // Часопис Академії адвокатури України. - 2014. - Т. 7, № 4. - 9-18 с
78. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Лекции: Часть общая: В 2-х т.. Т.1 / Таганцев Н. С.; Сост. и отв. ред.: Загородников Н. И. М.: Наука, 1994. - 380 с
79. Модельный уголовный кодекс для государств-участников СНГ // Правоведение. 1996, №1, с. 88-96.880/. Кузнецова Н. Ф. Преступления и преступность. М., Госюриздат, 1969. — 232 с.
81. Тараненко Н.Н. Субъект массовых беспорядков // *Legea si viata*. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2013/11/12.pdf>
82. Кримінальний юрист Відповідальність за масові заворушення. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ug-ur.com/prestuplenie/protiv-obshchestvennoi-bezopasnosti/massovye-besporyadki.html>
83. Кримінальна справа № 2320604 //Архів Свалявського районного суду Закарпатської області за 2006 р.
84. Кримінальне право України (Особлива частина) : підручник / за заг. ред. О. М. Литвинова; наук. ред. серії О. М. Бандурка. — Х: Вид-во ХНУВС, 2011. — 572 с.
85. 4. Кримінальний кодекс УРСР 1960 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0006.html
86. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25–26. —131 с.
87. Кваша О. О. Організатор злочину. Кримінальноправове та кримінологічне дослідження / О. О. Кваша ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України. — К., 2003. — 216 с.

88. Блувштейн Ю.Д. О понятии личности преступника / Ю.Д. Блувштейн // Советское государство и право. – 1979. – № 8. – 120 с.
89. Долгова А.И. Изучение личности преступника / А.И. Долгова // Советское государство и право. – 1978. – № 6. – 100 с.
90. Личность преступника / под ред. В.Н. Кудрявцева. – М., 1975. – 50 с.
91. Костенко А.Н. Принцип отражения в криминологии (психологический механизм криминального поведения) / А.Н. Костенко – К., 1986. – 45 с.
92. Зелинский А.Ф. Криминология : учебное пособие / А.Ф. Зелинский. – Х., 2000. – 67 с.
93. Даль В. Толковый словарь живого великого русского языка : т. 1-4 / Даль В. – М.: Рус. яз., 1989- 1990. – Т. 3: П. – 570 с.
94. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – К., 1982. – 105 с.
95. Копотун І.М. Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях : монографія / Копотун І.М. – К.: ПП «Золоті ворота», 2013. – 230 с.
96. Долгова А.И. Социально-психологические аспекты преступности несовершеннолетних / А.И. Долгова. – М., 1981. – 120 с.
97. Кримінальна справа № 4-518/08// Архів Печерського районного суду м. Києва за 2008 р.
98. Туманов Г. А. Психологические вопросы управления в условиях групповых нарушений. Ленинград. 1969. - 55 с.
99. Демидов Ю. Н. Массовые беспорядки: уголовно-правовой и криминологический аспекты. Учебное пособие М.:1994 – 84 с.
100. Водько М.П. Кримінально-правова регламентація протидії організованій злочинності / М.П. Водько, О.О. Подобний ; Одеський держ. ун-т внутрішніх справ. – Одеса, «Юридична література», 2010. – 192 с.
101. Топчій В. В. Особливості кваліфікації злочинів, вчинених групами осіб в місцях масового скупчення людей. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://goal-int.org/osoblivosti-kvalifikacii-zlochiviv-vchinenix-grupami-osib-v-miscyax-masovogo-skupchennya-lyudej/>

102. Кваша О. О. Поняття колективного злочину, колективної злочинної діяльності, колективного суб'єкта в юридичній науці / О. О. Кваша // Часопис Київського університету права. — 2014. — №1. — 270—274 с.

103. Сербин Р. А. Групова злочинність в Україні: поняття та особливості / Р. А. Сербин // Науковий вісник Херсонського державного університету. — 2014. — №1. — 88—92с.

104. Драгоненко А. О. Співучасть у вчиненні вбивства: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Драгоненко Анна Олександрівна. — Х., 2011. — 62 с.

105. Кримінальне право України : Особлива частина : підручник [для студентів юрид. вузів і фак.] / Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, С. Я. Лихова та ін.; за ред. П. С. Матишевського та ін. — К. : Юрінком Інтер, 1999. — 896 с.

106. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] : у 2 кн. / Лідія Ернестівна Орбан-Лембрик. — К. : Либідь, 2004—2006. — Кн. 2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. — 2006. — 367 с.